



C E S I

**Centar za edukaciju i savjetovanje žena**  
**Center for Education and Counselling of Women**

Filipovićeva 20, 10 000 Zagreb, Croatia;  
Tel: 385 1 24 22 800, Fax: 385 1 24 22 801  
e-mail: cesi@zamir.net; Web: www.cesi.hr

# **GODIŠNJI IZVJEŠTAJ**

## **2003.**

CESI je ženska, nevladina, neprofitna udruga osnovana 8. ožujka 1997. godine, na međunarodni Dan žena kao odgovor na probleme kršenja ljudskih prava, posebice ženskih i manjinskih prava, probleme militarizma, nacionalizma i pada ekonomskog standarda u poslijeratnom periodu.

Misija Centra za edukaciju i savjetovanje žena je rad na unapređenju položaja žena i izgradnji civilnog društva.

Naši ciljevi su: promocija i zaštita ženskih ljudskih prava, unapređivanje odnosa među spolovima i tolerancije te stvaranje uvjeta za dijalog u poslijeratnom društvu.

Projektima namjeravamo osnažiti žene pri stjecanju kontrole u svome životu i poboljšanju psihološkog, socijalnog i ekonomskog položaja.

CESI su osnovale aktivistice i članice ženskih i mirovnih inicijativa koje imaju dugogodišnje iskustvo u radu sa ženama koje su preživjele traume rata. Osim užeg tima, velik broj suradnica i volontera/ki svojim radom doprinosi razvoju i ostvarivanju naših ciljeva.

Upravni odbor čine 4 članice koje donose odluke važne za upravljanje i strategiju, a članice su: Gordana Obradović Dragišić (predsjednica), Sanja Cesar (voditeljica programa), Sanda Malbaša (voditeljica financija) i Anamarija Gospočić (voditeljica projekta). U listopadu je Gordana otišla na postdiplomski studij u Hag, tako da je u Upravni odbor izabrana Nataša Bijelić (voditeljica projekta), a nova predsjednica je Sanja. U CESI su zaposlene Sanja Galeković (voditeljica ureda), Tamara Šterk (voditeljica projekta), Helena Popović (asistentica na projektu) i Maja Dubljević (asistentica na projektu). Naši dugogodišnji stalni suradnici/ice na projektima su i dalje Vedrana Kobaš, Amir Hodžić, dr. Ana Lapčević i Bojan Novaković.

Savjetodavni odbor pridonosi radu novim idejama, vizijama i podrškom u postojećim aktivnostima, a čine ga: Andrea Feldman, Blaženka Leib, Vesna Kesić, Gordana Lukač-Koritnik, Ela Kurešević, Nataša Petrinjak i Marina Škrabalo.

## Korisnice i korisnici

U 2003. godini provodile smo aktivnosti u okviru 3 programa: "Edukacija i podrška ženskim i drugim civilnim inicijativama", "Ženska ljudska prava" i "Senzibilizacija za pitanja odnosa među spolovima". Ukupno je oko 2800 korisnika i korisnica sudjelovalo u edukacijskim aktivnostima. Edukativna Web stranica "SEZAM" imala je oko 11000 posjeta, a putem različitih publikacija, letaka i Web stranice [www.cesi.hr](http://www.cesi.hr) javnost je informirana o našem radu i problematici kojom se bavimo.

## Programi

### 1. Program "Senzibilizacija za pitanja roda i spola"

Programom "Senzibilizacija za pitanja roda i spola" koji provodimo od početka 1999. godine želimo:

- unaprijediti odnose među spolovima,
- promicati razvoj znanja i vještina kroz izvaninstitucionalne edukacijske programe,
- promicati vrijednosti nenasilja, tolerancije, solidarnosti i rodne ravnopravnosti.

Osim toga, namjera nam je kroz različite obrazovne aktivnosti, edukaciju edukatora, informiranje, provođenje istraživanja i kampanje:

- poticati dragovoljan rad mladih s mladima,
- povećati stručno znanje i sposobnosti profesionalaca/ki koji/e rade s mladima,
- informirati javnost o problemima mladih vezanim uz seksualnost i nasilje,
- razvijati povezanost i aktivnu suradnju institucija, NVO-a i građana/ki.

## **Aktivnosti**

### **I Istraživanje**

Mladima treba pružiti točne, provjerene i znanstvene informacije o seksualnosti kako bi mogli donositi odgovorne odluke. Zbog toga je neophodno uvesti seksualnu edukaciju u škole koja mora biti kontinuirana, a osim pružanja informacija trebala bi se usmjeriti i na vrijednosti, stavove i mišljenja o seksualnosti, seksualni identitet, zatim na stjecanje određenih vještina - komunikacijske vještine, vještine pregovaranja i sl.

Seksualno iskustvo je različito iskustvo za djevojke i za mladiće, stoga je neophodno uključivanje rodne perspektive u edukacijske i preventivne programe s ciljem unaprjeđenja seksualnog zdravlja i ostvarivanja uspješnih, kvalitetnih i ravnopravnih odnosa među spolovima.

CESI je osmislio, proveo i evaluirao **eksperimentalan program rodne/seksualne edukacije za učenike i učenicke srednjih škola**. Nakon osposobljavanja 20 profesorica iz srednjih škola za provođenje eksperimentalnog programa putem Treninga za trenere/ice, program je primijenjen u 18 škola u Zagrebu, Splitu, Rijeci, Sisku, Osijeku, Pakracu, Novoj Gradiški, Požegi, Našicama, Velikoj Gorici i Samoboru.

Svrha provođenja programa bila je senzibilizacija učenika/ica za pitanja (ne)ravnopravnosti između muškaraca i žena te informiranje o uzrocima i posljedicama nejednake raspodjele moći u društvu.

Pilot program je trajao 10 školskih sati, a obuhvatio je teoretske i praktične dijelove vezane uz utjecaj društva i kulture na oblikovanje rodnih uloga i identiteta. Kako bismo provjerili eventualne promjene u znanju, stavovima, vještinama i ponašanju adolescenata/ica, primijenjen je upitnik prije i šest mjeseci nakon provođenja edukacije. Upitnik je također primijenjen i na jednakom broju srednjoškolaca/ki koji/e nisu sudjelovali

u edukaciji (kontrolna grupa). Tijekom evaluacijske radionice prezentirani su i analizirani postignuti rezultati, a voditeljice su dale svoje sugestije za unaprjeđenje programa. Evaluaciju programa proveli su CESI i CERD – Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja iz Zagreba, a rezultati praćenja i evaluacije objavljeni su u brošuri “Eksperimentalan program rodne/seksualne edukacije za učenike i učenice srednjih škola: izvještaj o provođenju, praćenju i evaluaciji”. Pokazalo se kako postoji velik interes i potreba za uključivanjem ovakvih sadržaja u nastavni program, a za postizanje ciljeva, uz sadržaj je veliku važnost imao i interaktivan način rada.

Početakom 2003. tiskan je izvještaj istraživanja pod nazivom “**Značaj roda u stavovima i seksualnom ponašanju adolescenata i adolescentica**”, na hrvatskom i engleskom jeziku.

CESI je provodio istraživanje koje se bazira na upitniku “Muškarci, žene i seksualnost” u periodu od 2001. do 2002. godine, a krajnji cilj upitnika nije samo utvrditi kako mišljenja i stavovi mladih o odnosima između muškaraca i žena utječu na rizično seksualno ponašanje, već i uključiti te rezultate u stvaran proces edukacije mladih o spolnom zdravlju.

U zaključno poglavlje uključene su i konkretne preporuke za kreiranje nacrta rodno osjetljivog programa seksualne edukacije koji bi se mogao provoditi u školama.

S obzirom da su istraživanja ovog tipa rijetka u našoj zemlji, rezultati istraživanja privukli su veliku medijsku pozornost. CESI je održao prezentaciju rezultata istraživanja u Europskom domu u Zagrebu, na skupu “Queer Osijek” u Osijeku te u Dubrovniku na konferenciji “Interdisciplinary Course Family Planning & Reproductive Health – Women’s Health Initiative.”

Recenzija izvještaja istraživanja objavljena je u Reviji za sociologiju, a rezultati su prikazani i u biltenu međunarodne mreže ASTRA, na Web stranici Plive (Pliva zdravlje) te u časopisu za književnost, kulturu i društvena pitanja “Reč”.

## **II Edukacija i informiranje**

Nedostatak savjetovališta za planiranje obitelji i nepostojanje seksualne edukacije te stoga i niska razina obaviještenosti različitim spolnim pitanjima dovodi kod mladih ljudi do izloženosti rizicima u seksualnom ponašanju kao što su neželjena trudnoća i spolne bolesti. Također je prisutna podložnost različitim oblicima seksualne zloupotrebe te nerealna očekivanja i iskrivljene predodžbe o vlastitoj seksualnosti. Novija istraživanja pokazuju da je seksualno iskustvo usko povezano s rodnim odnosima, na način da odnosi između muškaraca i žena u velikoj mjeri utječu na seksualno ponašanje.

Uvjerene smo da se bez obrazovanja mladih za poštivanje ljudskih prava i ravnopravnost spolova te povezivanja institucija obrazovnog sistema i autonomnih obrazovnih programa koje provode nevladine organizacije ne može očekivati dugoročna promjena u društvu.

### **➤ Edukacija edukatora/ica**

Program edukacije edukatora/ica namijenjen je prvenstveno profesorima/icama srednjih škola, ali isto tako i mladima koji žele sudjelovati u edukaciji vršnjaka/inja. Grupa djevojaka iz Upravno-birotehničke škole nastavila je, uz našu pomoć i podršku, provoditi radionice u svojoj školi. Jedna od njih osvojila je drugo mjesto na natjecanju za društveno angažirane djevojke.

Trening za 20 nastavnica koje će provoditi pilot program rodne/seksualne edukacije održan je u Tuheljskim toplicama. U periodu od 2 do 3 mjeseca nakon seminara polaznice seminara su provele 10 satni pilot program koji je dogovoren na seminaru. Način provođenja ovisio je o mogućnostima provođenja u pojedinim školama. Naša preporuka je bila da se program provodi u cjelinama koje traju minimalno 2 školska sata.

U listopadu je u Stubičkim toplicama organiziran "follow up" seminar koji je predstavljao svojevrsnu evaluaciju eksperimentalnog programa od strane voditeljica. Na seminaru su prezentirani i analizirani postignuti rezultati te sugestije za unaprjeđenje programa.

➤ **Seminari**

"Senzibilizacija za pitanja spola i roda", seminar u organizaciji Centra za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka, Daruvar

"Balkan Youth Forum 2003: Building a brighter future", grupa Health Education and Prevention, organizira BCYF, Herceg Novi, Crna Gora

➤ **Radionice**

"Ženski identitet", u organizaciji Centra za ženske studije iz Zagreba, Kotor, Crna Gora

Rod i spol; Seksualnost, radionice, Feministička ljetna škola, Stubičke toplice

Radionica o seksualnosti, Osnovna škola, Dvor

Stvaranje rodnih identiteta, radionica u sklopu seminara "Posebnosti adolescenata oštećena vida u procesu odrastanja", organizirali Vinko Bek i Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb

Odnosi među spolovima, radionica, Dom za djecu "Sv. Ana", Vinkovci

Odnosi među spolovima, gimnazija "A. M. Reljković", Vinkovci

Seksizam, radionica, u organizaciji Centra za žene Vukovar

Seksualnost, radionica, u organizaciji Centra za žene Vukovar

Rod / Spol, radionica, u organizaciji Centra za žene Vukovar

Odnosi među spolovima, radionica, Osnovna škola, Vinkovci

➤ **Predavanja**

Predavanja s temama: uvod u reproduktivno zdravlje, kontracepcija, spolno prenosive infekcije i seksualnost održana su u knjižnicama, klubovima mladih i 10 škola u sljedećim gradovima: Zagreb, Karlovac, Slavonski Brod, Čazma, Rijeka, Nova Gradiška, Dalj, Pula i Dvor.

➤ **Supervizija**

Supervizija projekta "Znanje, zdravlje, prevencija" Mirovne grupe mladih Dunav iz Vukovara.

➤ **Web stranica**

Web stranica "**SEZAM** – Seksualna Edukacija ZA Mlade" ([www.sezam-hr.net](http://www.sezam-hr.net)) je namijenjena adolescentima/icama kojima pruža potpune, jasne i provjerene informacije o kompleksnim pitanjima vezanim uz seksualnost, odnose među spolovima i nasilje u vezama. Mladi također mogu e-mailom postavljati pitanja na koja im stručnjaci i stručnjakinje u vrlo kratkom roku daju odgovore.

➤ **Film "To je nekako ravnopravno"**

Preduvjet za ostvarivanje uspješnih i zadovoljavajućih odnosa u društvenoj i privatnoj sferi života je ravnopravan položaj muškaraca i žena. Međutim, u našem društvu još uvijek su dominantne tradicionalne ideje o odnosima među spolovima koje imaju velik utjecaj na mlade ljude i njihove vrijednosti i stavove.

Budući da je ravnopravnost spolova tema koja je uvelike zanemarena i nepostojeća u formalnom sustavu obrazovanja, jednako kao i edukacija o seksualnosti odlučile/li

smo snimiti edukativno - dokumentaran film "To je nekako ravnopravno" kako bi mladima ukazali na važnost ove teme. Polusatan edukativno-dokumentaran film CESI je snimio u suradnji s Dokumentarnim filmskim projektom FACTUM.

U filmu adolescenti i adolescentice iz Zagreba, Rijeke, Opatije i Siska iznose svoja mišljenja, stavove i vlastita iskustva o odnosima između muškaraca i žena, o kućanskim poslovima, zastupljenosti muškaraca i žena u biznisu i različitim profesijama, o adolescentskim vezama, seksu, homoseksualnosti te o budućem životu s partnerom/icom.

U filmu, kako bi bio što interesantniji mladima, nastupile su i poznate osobe: pjevači Mile Kekin iz Hladnog Piva i Dražen Turina - Šajeta te glumci Nina Violić i Tvrtko Jurić. Isto tako prikazali smo i osobe koje se bave neuobičajenim zanimanjem vezanim uz svoj spol, a povijesni, društveni i medicinski kontekst odnosa među spolovima daju stručnjakinje.

Film će se koristiti u edukativne svrhe i prikazivat će se u školama te na seminarima i radionicama o odnosima među spolovima.

### **III Zagovaranje i javna politika**

- Zalaganje za uvođenje seksualne edukacije i edukacije za ravnopravnost spolova u škole putem okruglih stolova, radnih diskusija, kontinuiranog praćenja rada nadležnih državnih institucija, formuliranja preporuka i medijske promocije.

Potreba za izradom i provedbom odgovarajućeg, sustavnog i sveobuhvatnog školskog programa seksualne edukacije prepoznata je na nekoliko područja djelovanja javnih politika Republike Hrvatske te uvrštena kao sastavni dio pojedinih strategija i programa.

Radni planovi i programi provedbe usvojenih dokumenata obvezuju nadležna državna tijela na izradu i provedbu školskih programa edukacije s područja spolno prenosivih infekcija, 'reproduktivnog zdravlja, ravnopravnosti spolova i spolnosti, obitelji, partnerstva, roditeljstva i spolnosti te seksualnog i reproduktivnog zdravlja, pri čemu uporaba jednog od gore navedenih izraza ovisi o području djelovanja određenog sektora javne politike.

**Inicijativa za uvođenje seksualne edukacije u škole** koja je osnovana 2002. godine održala je nekoliko sastanaka na kojima je dogovarana koncepcija i strategija za uvođenje edukacije u škole.

Inicijativni odbor suglasan je da bi program školske seksualne edukacije, uz primjereno informiranje s ciljem unapređivanja i razvijanja učeničkog znanja, također trebao poticati usvajanje stavova i vjerovanja koji osnažuju samopoštovanje i podupiru odgovorno ponašanje te razvijati interpersonalne vještine, kao što su: komuniciranje, zauzimanje za sebe, dogovaranje i autonomno odlučivanje. Program seksualne edukacije trebao bi obuhvaćati gledišta adolescenata/ica, kao i načela interdisciplinarnosti, promicanja zdravlja i rodne ravnopravnosti, vodeći računa o postojećim društvenim pritiscima vezanim uz seksualnost (utjecaj medija, supkulture i vršnjačkog konformizma). Predloženo je pet generalnih modula programa seksualne edukacije: Ravnopravnost spolova / rodova; Odgovoran i pozitivan stav prema seksualnosti; Tolerancija prema drukčijim seksualnim izborima / orijentacijama; Prevencija seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja; Seksualno i reproduktivno zdravlje, planiranje obitelji i odgovorno roditeljstvo.

Sastavljen je prijedlog projekta koji je poslan Ministarstvu prosvjete i sporta.

- Putem medija smo upoznali javnost o posebnim potrebama i problemima mladih. Članci o programu i publikacijama objavljeni su Večernjem listu, Novom listu, Jutarnjem listu, Slobodnoj Dalmaciji. Gostovali/le smo u radio emisijama na Hrvatskom radiju, Obiteljskom radiju te u emisijama Hrvatske televizije "Dobro jutro Hrvatska", "Zagrebačka panorama" i "Res publica".

- Sudjelovali/le smo na različitim okruglim stolovima i tribinama s temama nasilja, spolne/rodne ravnopravnosti, ljudskih prava.
- Suradujemo sa stručnjacima, ustanovama i službama na poslovima od interesa za udruhu. Sudjelovali smo na sastancima Povjerenstva za AIDS pri izradi prijedloga projekta za Global fund for fighting AIDS.
- Unaprijeđena je suradnja s institucijama, a šira javnost je informirana o problemima mladih vezanim uz poštivanje njihovih prava, nasilje i seksualnost.

#### **IV Izdavaštvo**

- Izvještaj istraživanja pod nazivom "Značaj roda u stavovima i seksualnom ponašanju adolescenata i adolescentica" tiskan je na hrvatskom i engleskom jeziku .
- Drugo, prošireno izdanje priručnika "Spol i rod pod povećalom", koji se već nekoliko godina koristi u radu s mladima u cijeloj regiji, tiskano je u 1000 primjeraka.
- Brošura "Eksperimentalan program rodne / seksualne edukacije za učenike i učenice srednjih škola: izvještaj o primjeni, praćenju i evaluaciji" tiskana je u 500 primjeraka.
- Drugo izdanje brošure "Nasilje u vezama" tiskano je u 2000 primjeraka.

## **2. Program "Podrška, edukacija i razvoj civilnih inicijativa"**

### **Ciljevi programa:**

- osnaživanje i podrška ženskih grupa, civilnih inicijativa i pojedinki,
  - poticanje aktivnog uključivanja žena u društveni, ekonomski i politički život,
  - razmjena informacija te povezivanje uključivanjem u mreže i koalicije,
  - poticanje suradnje neprofitnog sektora i lokalnih vlasti u svrhu rješavanja zajedničkih problema.
- **Projekt osnaživanja žena u lokalnim zajednicama Gvozd, Dvor i Vojnić**

Projekt predstavlja nastavak dugogodišnjeg rada sa ženama iz ruralnih područja i područja direktno pogođenih ratom.

Pogoršanje položaja žena u zadnjih deset godina je vidljivo na svim nivoima. Problemi su različiti; od povećanja nasilja što potvrđuju i službene statistike, nezaposlenosti, reforme socijalnog i zdravstvenog sistema do niske participacije u upravnim i tijelima na kojima se donose odluke. Postoji velika potreba za educiranjem žena i njihovim organiziranjem u ženske inicijative koje će na lokalnom nivou raditi na poboljšanju položaja žena. Pokazalo se da se žene i mladi rado uključuju u odgoj i obrazovanje za civilno društvo, naročito ako imaju podršku u stjecanju vještina i znanja neophodnih za aktivno uključivanje i rješavanje problema u zajednici.

Cilj projekta je jačanje lokalnih inicijativa kroz tehničku pomoć, edukaciju i podršku u konkretnim projektima i na taj način raditi na poboljšanju položaja žena te pridonijeti reintegraciji stanovništva u zajednicama stradalima u ratu. Projekt je započeo u 2002. i nastavlja se i u 2003. godini.

Zajedno sa ženama iz tri inicijative radimo na tri projekta. Sa Ženskom grupom Vojnić smo radile na osmišljavanju aktivnosti vezanim uz postavljanje i opremanje Višenamjenskog otvorenog centra; s Klubom žena Dvor na pokretanju i organiziranju Internet centra s različitim aktivnostima namijenjenima zajednici, sa Ženskom

inicijativom Gvozd na ekonomskom osnaživanju te izradi poslovnog plana i pokretanju projekta šivanja zavjesa.

**Klub žena Dvor** koji je na početku naše suradnje bio neformalna grupa u međuvremenu se registrirao i izrastao u samostalnu organizaciju vođenu misijom koja uspješno odgovara na potrebe zajednice. Grupa je u fazi intenzivnog rasta uključujući i ekspanziju aktivnosti, vanjskih kontakata, članstva, korisnica/ka i stvaranja organizacijskih procedura. Grupa je osigurala odgovarajući, lako dostupan prostor za žene i djecu, osposobila članice za provođenje projekata Internet klub i igraonice za djecu i osigurala financijska sredstva za projekte.

**Ženska inicijativa Gvozd** se transformirala iz podružnice SDF-a u samostalnu žensku grupu. Grupa je ojačala svoje upravljačke kapacitete, osobito u području financijskog menadžmenta. U ovom času grupa provodi nekoliko vrsta aktivnosti: poduzetništvo, briga o djeci, javna predavanja i okupljanja za žene. U grupi je otvoren prostor za interetničku suradnju, a razvijaju i projekt koji će omogućiti naseljenicama iz Bosne, koje su najizoliranija grupa, da se uključe u zajednicu.

**Ženska grupa Vojnić** je tijekom naše suradnje reaktivirala svoje članstvo, ojačala užu projektni tim te ostvarila odličnu vidljivost i dobru reputaciju provodeći zahtjevan infrastrukturni projekt od važnosti za cijelu zajednicu – Višenamjenski otvoreni centar. Općina je osigurala zemljište, a ŽGV je pribavila potrebna financijska sredstva za uređenje i opremanje centra.

U okviru projekta organizirale smo radionice za sve grupe vezane uz financijsko poslovanje te konzultacije za pisanje financijskih izvještaja donatorima. Osim toga su, ovisno o potrebama grupa održane radionice Žene, vođenje i procesi donošenja odluka za Klub žena Dvor i Strateško planiranje za Žensku grupu Vojnić. Seminar "Moć i vođenje" održan je za članice svih grupa zainteresiranih za preuzimanje vodećih uloga, a svim zainteresiranim članicama bio je namijenjen seminar "Ženska prava su ljudska prava".

U okviru projekta organizirale smo i konferenciju "Što nam govore naša dosadašnja iskustva?" na kojoj je sudjelovalo 17 žena iz 12 udruga. Konferencija je zamišljena kao razmjena različitih iskustava stečenih dosadašnjim djelovanjem, razgovor o problemima i preprekama, kao i strategijama i taktikama njihovog uspješnog rješavanja. Na kraju konferencije formulirani su zaključci i preporuke za daljnji rad u svrhu unapređenja civilnog sektora, a posebno ženskih civilnih inicijativa.

#### ➤ **Projekt "Podrška NVO sektoru"**

Prema istraživanjima dostupnim javnosti tradicija civilnog društva i udruge kojima je osnovni cilj promoviranje vrijednosti civilnog društva u Hrvatskoj još uvijek nisu zaživjeli. Najveći dio našeg građanstva nije upućen u smisao i potencijalan značaj koji udruge civilnog društva imaju te ne nalazi smisao u njihovu postojanju. Kako su nevladine udruge najvećim dijelom orijentirane na javnost te na kreiranje stvarnosti koja podrazumijeva građansku odgovornost, CESI i B.a.B.e. udružile su se oko projekta "Podrška NVO sektoru". Cilj projekta je okupiti NVO-e koji se bave raznim aspektima izgradnje i promocije vrijednosti civilnog društva te zajednički raditi na povećanju i poboljšanju percepcije nevladinih udruga u društvu.

Za sudjelovanje u ovom projektu CESI i B.a.B.e. okupile su sljedeće udruge: Zeleni forum, Koaliciju za zaštitu i promociju ljudskih prava Osijek, ZaMirNet, Žensku grupu «Korak», Centar za mirovne studije, HHO, ART radionica Lazareti, DIM, Udruga žena Unije Roma Hrvatske, UŽHR «Bolja budućnost», HSUTI, SDF, LORI, NIT, VILE Zadar, MI Split, Omladinsku inicijativu Bjelovar. Sve navedene udruge prepoznale su važnost unaprjeđenja društvene prepoznatljivosti nevladinih udruga.

U okviru projekta tijekom 2003. g. održana su dva treninga:

- Javno zagovaranje i korištenje pravnih mehanizama
- Mediji i odnosi s javnošću

Koncem 2003. g. održan je sastanak svih udruga koje su se priključile projektu na kojem je razrađen akcijski plan organiziranja zajedničke kampanje.

#### ➤ **Seminari, radionice i prezentacije**

Javno zagovaranje, radionica, za ALD, Sisak

Žene i zagovaranje, radionica u organizaciji Centra za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka, Daruvar

Namicanje sredstava, radionica u suradnji s Odrazom, Opatija

Pisanje projektnog prijedloga, radionica, za Savez samostalnih sindikata, Zagreb

Održivost udruga, radionica za Žensku grupu Krnjak, u suradnji s Centrom za ljudska prava Karlovac

Prikupljanje sredstava i samofinanciranje za ženske grupe, u organizaciji IRC Zagreb

#### ➤ **Projekt "Žene i nove tehnologije"**

Tečaj "Osnove rada na računalu (MS Word, Excel)" i "Internet tečaj" uspješno je pohađalo 100 polaznica/ka iz Dvora.

### **3. Program "Ženska prava"**

#### **Ciljevi:**

- promocija i zagovaranje ženskih ljudskih prava,
- ostvarenje rodne ravnopravnosti i smanjenje diskriminacije žena u praksi.

#### ➤ **Projekt "Jačanje ženskih liderskih vještina"**

Kako je prisutnost žena u hrvatskoj javnosti te na pozicijama odlučivanja u društvu još uvijek nesrazmjerna realnom broju žena, CESI je projektom "Jačanje ženskih liderskih vještina" (Strengthening Women's Leadership Project) postavio za cilj mobiliziranje ženskih resursa u zajednici te educiranje u znanjima usmjerenim ka zauzimanju značajnih društvenih pozicija. Ideja vodilja čitavog projekta je bila ta da se osnaže i podrže pojedinke koje su u okviru svojih lokalnih zajednica već iskazale određenu spremnost za preuzimanje inicijative te da upravo one budu pokretačice promjena koje će uključivati veću angažiranost žena u sferi društvenog odlučivanja.

U okviru projekta "Jačanje ženskih liderskih vještina" CESI je tijekom 2003. g. organizirao edukaciju za devetnaest (19) žena iz NVO sektora, političkih stranaka, poslovnog sektora te raznih institucija sistema. U program su se uključile žene iz: Odjela gospodarskog sektora Istarske županije, VIMIO-a (Vukovarski institut za mirovna istraživanja i edukaciju), Ženske inicijative SDF-a, Zelene Istre, Stopa nade – Obrovac i Donji Lapac, ZaMirNet-a Obrovac, Grupe za socijalnu akciju ZMAG, Liberalne stranke, SDP-a, EKO Zadra, Ženske grupe u osnivanju Domine, Školske knjige, Zavoda za zapošljavanje Zadar, DIM-a, VERN-a. Edukacijski ciklus se sastojao od četiri modula kroz koja su sudionice dobile znanja iz:

- povijesti okupljanja žena,
- ženskih ljudskih prava,
- vještina vođenja,
- komunikacijskih vještina,
- javnog zagovaranja,
- rada s medijima,



- metodologije vođenja treninga.

Nakon završene edukacije sudionice su osmislile akcijske planove djelovanja u svojim lokalnim sredinama i u završnoj fazi prvoga dijela, uz monitoriranje i podršku CESI tima, 70% žena je provelo zamišljene aktivnosti.

Aktivnosti su se sastojale od edukacijskog dijela, u okviru kojeg su sudionice projekta transferirale stečena znanja na žene u svojim lokalnim zajednicama i od akcijskog dijela tijekom kojeg je uslijedila akcija osmišljena na edukacijskom dijelu.

Dio sudionica je pokazao iznimnu zainteresiranost i uspješnost tijekom provođenja prvog dijela programa što je rezultiralo time da su preuzele pokretačku ulogu u osmišljavanju kako novih ženskih inicijativa tako i u unaprjeđenju već postojećih aktivnosti.

U sklopu projekta koncem 2003.g. počelo se raditi i na priručniku koji ima za cilj sumiranje znanja i iskustava koja su se pokazala relevantnima za unaprjeđenje voditeljskih sposobnosti žena. Ovim priručnikom želimo kroz teorijsku analizu svim zainteresiranima omogućiti uvide u najvažnije segmente i specifičnosti moći unutar zadanih spolnih/rodnih podjela, ali isto tako predočiti i edukacijski program za koji smatramo da je efikasan u obrazovanju i osnaživanju žena na putu afirmacije.

U sklopu projekta održani su sljedeći **seminari**:

- Žene i vođenje, Stubičke toplice
- Ženska ljudska prava i javno zagovaranje, Stubičke toplice
- Žene i mediji, Opatija
- Trenerska metodologija, Stubičke toplice

#### ➤ **Tribunela**

Tijekom 2003. godine tiskan je jedan broj Tribunele, (broj 10, jesen/zima) s temom **Žene i nove tehnologije**. Sastavljen je s namjerom da ukaže na status žena u znanosti i pri kreiranju i korištenju novih tehnologija, ali da ih i afirmira te im pruži uvid u mogućnosti za poboljšanje toga statusa. Ovaj broj financiran je od Ureda za udruge Republike Hrvatske te Ministarstva za obrt, malo i srednje poduzetništvo. Naklada broja iznosi 600 primjeraka.

#### ➤ **Predavanja**

Sudjelovale smo i u programu specijalističkog tečaja za kriminalističke službenike koji rade na poslovima suzbijanja maloljetničke delinkvencije, na kojem smo održale predavanje Mogućnosti suradnje nevladinih udruga i institucija.

Za VIMIO je u Vukovaru održano predavanje Ženska ljudska prava.

#### ➤ **Edukacija edukatora/ica**

Cilj treninga za trenerice "Rodno osviještena politika" namijenjenog članicama radne grupe Povjerenstva za ravnopravnost spolova bio je njihovo osposobljavanje za obrazovanje članica/ova povjerenstva/odbora za ravnopravnost spolova na lokalnoj razini na temu rodno osviještene politike te za implementaciju Zakona o ravnopravnosti spolova.

**Zakon o ravnopravnosti spolova** kojim se utvrđuju osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova i kojim se definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce donesen je u srpnju 2003.

Prije donošenja zakona vođene su brojne rasprave koje su između ostalog organizirali Ženski studiji, SDP, Centar za ljudska prava i Povjerenstvo za ravnopravnost spolova, a na kojima su sudjelovale i članice CESI.

## ➤ Feministička ljetna škola

Članice Ženske mreže Hrvatske prepoznale su potrebu za dijeljenjem zajedničkih vrijednosti i dodatnom edukacijom osoba koje se uključuju u rad ženskih grupa. Stoga je pokrenut projekt Feministička ljetna škola. Organizacijski odbor koji čine predstavnice CESI, Ženske sobe, B.a.B.e i Centra za ženske studije organizirao je Drugu feminističku ljetnu školu u Stubičkim toplicama, u periodu od 26. rujna do 04. listopada 2003. godine.

Na FLJuŠ-u su sudjelovale dvije grupe polaznica, podijeljene u početnu i naprednu grupu koju sačinjavaju žene koje su završile FLJuŠ prije dvije godine.

Prvi dan seminara, osim upoznavanja, uključivao je izgradnju tima, a zadnji dan je provedena zajednička evaluacija.

Program početne grupe sastojao se od sljedećih naslova: Povijest ženskog organiziranja u RH, Osnovni aspekti feminizma, Rod / identiteti, Seksualnost, Feminizam i seksualne manjine, Ženska ljudska prava, Zagovaranje i lobiranje, Nasilje protiv žena, Obiteljsko nasilje, Osnove savjetovanja, Ženska praksa, Organizacijski razvoj, Ženska mreža.

Napredna grupa je sudjelovala na sljedećim radionicama: Sjećanja žena, Solidarnost, Trauma, Tjelesnost / seksualnost, Orgazam, Prostitucija, Reproductivna prava, Ženska praksa, Politika.

Za sve sudionice organizirano je gledanje filma "Borovi i jele – sjećanja žena na socijalizam" te susret s donatorima.

Osim članica Organizacijskog odbora, radionice/predavanja su vodile: Gordana Lukač-Koritnik, Sanja Sarnavka, Aida Bagić, Nataša Bijelić, Jelena Poštić, Biba Momčinović, Vesna Kesić, Biljana Kašić, Nera Komarić i Mica Mladineo.

Evaluacija se sastojala od upitnika koje su ispunjavale sve polaznice te njihovih komentara na svaku pojedinu radionicu na kojoj su sudjelovale. Trenerice su osim izvještaja, ispunjavale i evaluacijske upitnike, a članice Organizacijskog odbora su također procjenjivale svaku radionicu.

## Mreže

CESI je članica **Ženske mreže Hrvatske** i aktivno je uključena u različite aktivnosti od sudjelovanja na regionalnim sastancima i sastanku Mreže u Poreču do uključivanja u akcije i kampanje.

**Kampanja Ženske mreže za rodno osviješteno obrazovanje "Ide vrijeme prođe rok"** započela je uličnom akcijom u sedam hrvatskih gradova: Zagrebu, Splitu, Osijeku, Karlovcu, Puli, Zadru i Malom Lošinj. Ženska mreža Kampanjom zahtijeva suštinsku reformu osnovnoškolskog obrazovanja, a posebno promjene stereotipnog i patrijarhalnog načina prikazivanja rodni uloga u školskim udžbenicima, uključivanje edukacije o ljudskim pravima, nenasilju, toleranciji i poštivanju različitosti. U uličnim akcijama sudjelovala su djeca osnovnih škola pišući, crtajući i razgovarajući o školi kakva sada jest i kakva bi mogla/trebala biti, a djeca i roditelji ispunjavali su upitnike o tome kako vide postojeće udžbenike.

Ženska mreža Hrvatske je i ove godine obilježila 25. studeni kao Međunarodni dan protiv nasilja nad ženama, što je ujedno i početak **16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama**. Postavljanjem silueta žena koje su partneri ubili u proteklih godinu i pol dana nastojalo se pokazati koliko je problem nasilja ozbiljan i kako je nužno da se država i čitavo društvo njime ozbiljno i sustavno bave.

Ženska mreža Hrvatske pripremila je **javnu predizbornu kampanju za parlamentarne izbore 2003.** kojoj je cilj bio motiviranje biračica da izađu na izbore te

glasaju za političke stanke koje će na odgovarajući način zastupati specifične ženske potrebe i prava.

Kampanjom smo namjeravale pojačati pritisak na vodstva političkih stranaka da povećaju postotak žena kandidatkinja na svojim izbornim listama te javno ponude vlastita rješenja pojedinih problema koji su od osobitog značaja za žene.

Početak kampanje medijski je najavljen na konferenciji za medije, a proizveden je i radio "jingle" dužine 30 sekundi koji je emitiran na više radio postaja.

Plakate i letke s istom porukom "51% za one koji nas čuju, vide i uvažavaju" distribuirale su 4 naše volonterke u Zagrebu i okolici.

## **Regionalne i međunarodne mreže**

**ASTRA Network** je regionalna mreža koja želi senzibilizirati javnost i osigurati da pitanje reproduktivnih i seksualnih prava i zdravlja žena u centralnoj i istočnoj Europi dobije odgovarajuću pažnju i budu prepoznata kao jedan od prioriteta na međunarodnom i regionalnom planu.

**WGNRR** - The Women's Global Network for Reproductive Rights je međunarodna mreža koju čine grupe i osobe koje se zalažu za priznavanje i zaštitu reproduktivnih prava žena. Mreža je osnovana 1978. godine i ima 853 članice iz 157 zemalja sa svih kontinenata.

**Mreža za suradnju u obrazovanju jugoistočne Europe** (South East European Educational Cooperation Network) je projekt u okviru Pakta o stabilnosti, a cilj je uspostavljanje baze podataka koja će omogućiti protok informacija o razvoju obrazovanja i obrazovnih sistema u jugoistočnoj Europi.

**Mreža žena balkanskih zemalja za demokratizaciju i prevenciju konflikata** želi osnažiti žene Balkana i njihove organizacije da preuzmu aktivnu ulogu u promoviranju demokracije, ljudskih prava i mira kroz suradnju, zajedničke akcije, razmjenu iskustava i informacija.

**INSTRAW-GAINS** - CESI je "focal point" Hrvatske za UN International Research and Training Institute for the Advancement of Women koji radi na postizanju rodne ravnopravnosti i osnaživanju žena kroz razmjenu informacija i znanja da bi se unaprijedio razvoj politike i prakse.

**ENAWA** je mreža 30 organizacija koja promovira ideju Pekinškog plana akcije, osigurava feminističku analizu različitih medija i razmjenu informacija među ženama, a aktivnostima pokriva razna područja kao što su edukacija, zdravlje i održiv razvoj.

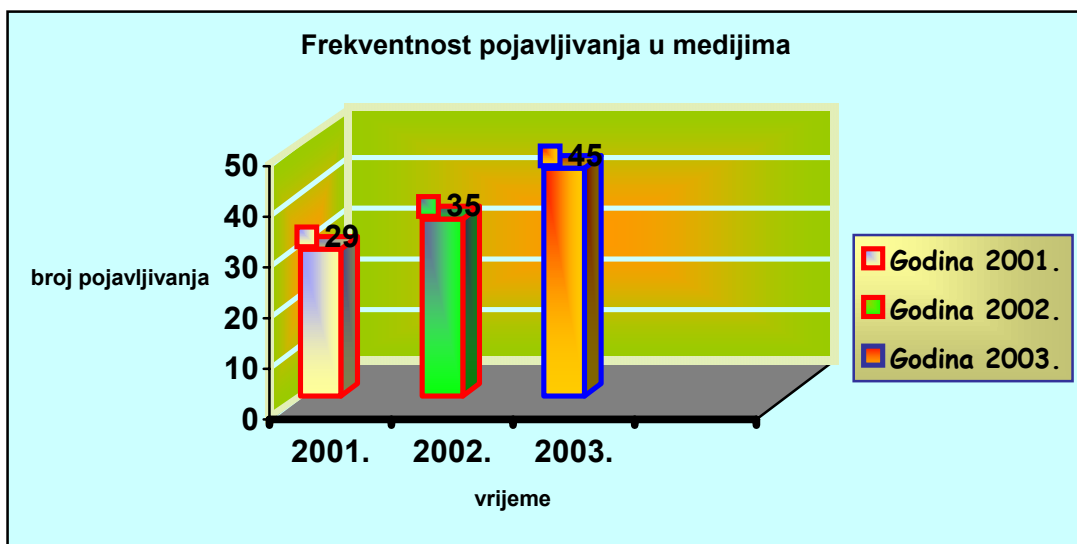
## **Mediji**

Prateći medijsku popraćenost CESI aktivnosti koje smo provodile unazad tri godine zapažen je rast medijske zastupljenosti.

Pratile smo dnevni tisak, televiziju, radio, tjednike i mjesečnike, uključujući i lokalna izdanja te lokalne televizijske i radio postaje, a izvještaj je koncipiran na temelju članaka koje posjedujemo u svojoj arhivi te internom sistemu praćenja pojavljivanja u medijima (kalendar aktivnosti).

Prema našim podacima, u odnosu na 2001. godinu frekventnost pojavljivanja u medijima je u 2002. porasla za 20,69%, a u 2003. godini za 64,44%. Najznatnije povećanje vidi se u segmentu predstavljanja u televizijskom programu.

Medij Interneta za sada nismo sustavnije pratile i obrađivale.



### Organizacijski razvoj i razvoj ljudskih potencijala

- U okviru programa “Partneri za samoodrživost NVO sektora” CESI je tijekom 2003. radio i na planu treninga i razvoja organizacije. Zahvaljujući dugogodišnjem iskustvu rada i vođenja ženske nevladine udruge, članice CESI-ja su prepoznale važnost usvajanja znanja i metoda sustavnog organizacijskog razvoja udruge. Kao neki od najvažnijih segmenata razvojne politike CESI-ja prepoznate su potrebe za organiziranjem sljedećih aktivnosti koje će omogućiti osnaživanje članica i udruge:
  - strateško planiranje,
  - financijske konzultacije,
  - kompjutorski tečajevi (Excell, Edukon, Zagreb; Access, It Center; Power point, Zamir, Zagreb),
  - izgradnja tima koja se sastojala od jedrenja na Kornatima,
  - evaluacija petogodišnjeg rada.
  
- Nakon treninga organiziranog od strane AED-a CESI su počele s primjenom sustava osiguranja kvalitete za neprofitne organizacije **OKNO (Pqasso)** koji nam omogućava da utvrdimo i odgovorimo na potrebe svojih korisnika/ica, kako bi im pružile kvalitetnu uslugu u skladu s odgovarajućim standardima. Sudjelovale smo u prevođenju i prilagodbi sustava za upotrebu u Hrvatskoj te smo organizirale trening koji je omogućio primjenu OKNO-a sljedećim udrugama: ZaMir, Centar za Civilne inicijative i Udruga djeca prva.
  
- Osim toga aktivno smo sudjelovale na sljedećim radionicama i seminarima:
  - Financijsko savjetovanje, Ured Vlade za udruge
  - Upravljanje projektnim ciklusom, EC, Zagreb
  - "Growing your Organisation", seminar, BCYF, Bugarska
  - Human resources Managment, radionica, AED
  - Medijacijski trening, radionica, CMS, Zagreb
  - Advanced Training Methodology Workshop, AED, Zagreb
  - Medijacijski trening, radionica, CMS, Zagreb
  - Ljetna škola ljudskih prava, HHO, Božava
  - Mehanizmi korištenja međunarodnih pravnih mehanizama u zaštiti i promociji ženskih reproduktivnih prava, Astra Network, Vilnius

- Rezultat naše suradnje s Foundation for International training iz Kanade je i dolazak dviju volonterki – stažistica koje su se uključile u rad na našim programima. U prvoj polovini godine s nama je bila Jennifer Fehr koja je radila s timom programa Senzibilizacija za pitanja roda i spola, a u jesen nam se pridružila Annie Dunnebacke koja se uključila u rad na projektu Žene i vođenje.
  
- Sudjelovanje na konferencijama, skupovima, akcijama ...
  - 5. Europska ministarska konferencija “Ravnopravnost između muškaraca i žena”, Skopje
  - Dani udruga, Zagreb
  - "Dosta je ratova", akcija, Zagreb
  - Otvorenje Kluba žena Dvor
  - "Žena u obitelji i radu", povodom Dana žena, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb
  - Ženska mreža, Poreč
  - Gay pride, Zagreb
  - "Žene obnavljaju sjećanja", konferencija povodom 10 godišnjice CŽŽR, Zagreb
  - Okrugli stol “Prvi manjinski izbori u Hrvatskoj”, Centar za ljudska prava
  - "Zapošljavanje mladih", Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, seminar, Pula
  - "Obrazovanje za ljudska prava", okrugli stol, HHO i Ženska mreža, Zagreb
  - Tribina “Novi svjetski poredak”, Centar za ljudska prava
  - “Lessons learned future perspectives”, seminar, Mercy Corps, Plitvice
  - Strateško planiranje ASTRA mreže, Sofija
  - "Politička participacija žena", u organizaciji Domine, Split
  - Tribina “Manjine i tolerancija - kako škola razvija odnosno inhibira duh tolerancije”, Centar za ljudska prava, Zagreb
  - “Koliko demokracije? Koliko prava?”, panel diskusija, HBS, Zagreb

## Financijski izvještaj

Naši prihodi, bez obzira na smanjen broj donatora nastavili su rasti i u 2003., a naš rad su podržali:

Europska komisija,

Mercy Corps,

Academy for Educational Development,

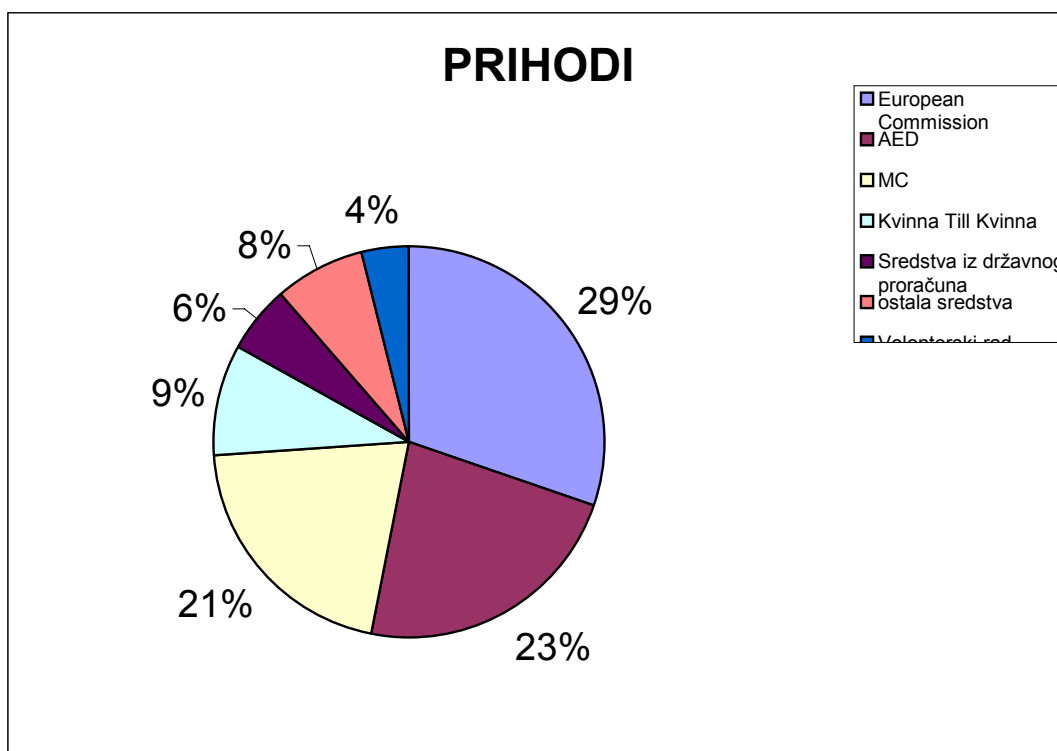
Kvinna till Kvinna,

Ured za udruge,

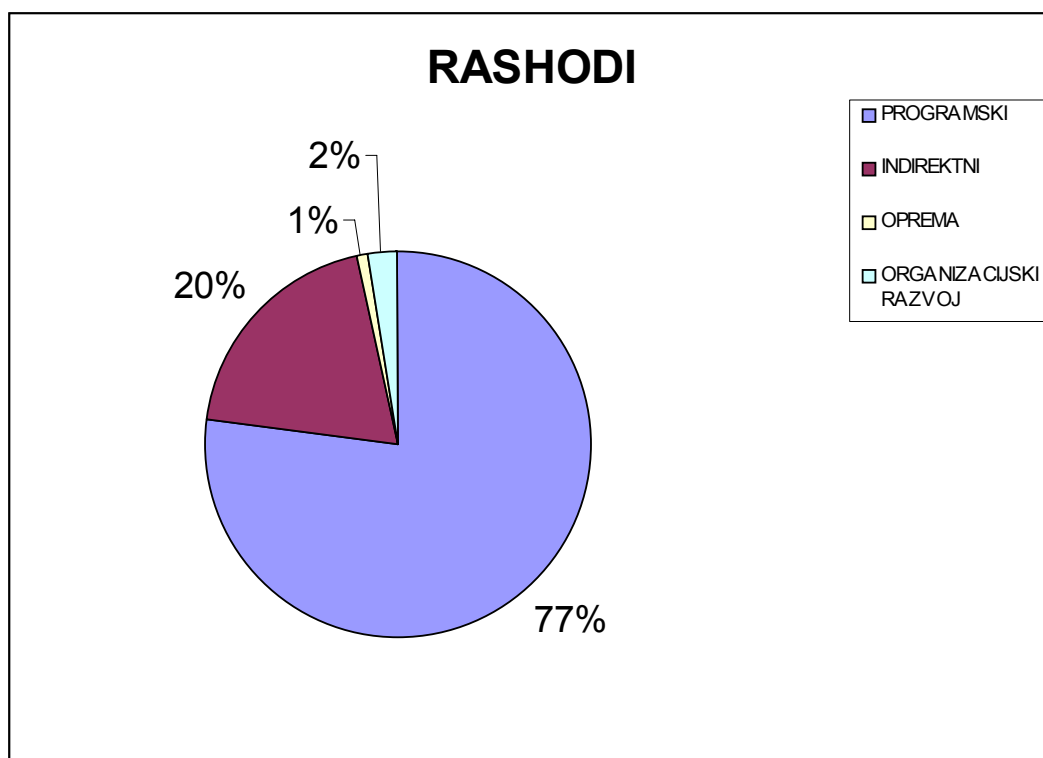
Ministarstvo prosvjete i sporta,

Ministarstvo za obrt, malo i srednje poduzetništvo.

PRIHODI	HRK	EURO	
European Commission	583.634,38	77.165,47	0,316
AED	435.346,83	57.559,57	0,235
MC	402.540,13	53.222,01	0,218
Kvinna Till Kvinna	175.601,13	23.217,18	0,095
Sredstva iz državnog proračuna	106.025,00	14.018,14	0,057
Norveška ambasada	57.822,11	7.644,97	0,031
Vlastita sredstva	33.857,38	4.476,47	0,018
OSCE	28.039,77	3.707,29	0,015
Privatne donacije	21.000,00	2.776,52	0,011
Ženska mreža Hrvatske	5.000,00	661,08	0,003
<b>UKUPNI PRIHODI</b>	<b>1.848.866,73</b>	<b>244.448,70</b>	<b>1,000</b>
<b>Volonterski rad</b>	<b>75.000,00</b>	<b>9.916,16</b>	



RASHODI	HRK	EURO
<b>PROGRAMSKI</b>		
Programsko osoblje	508.494,31	67.230,79
Inicijalna sredstva ženskim grupama	18.105,38	2.393,81
Edukacijske aktivnosti	402.991,23	53.281,66
Putni troškovi	58.216,65	7.697,14
Izdavaštvo	141.519,06	18.711,00
Film	72.975,33	9.648,46
Istraživanje	36.000,00	4.759,76
Evaluacija	11.221,01	1.483,59
<b>UKUPNO</b>	<b>1.249.522,97</b>	<b>165.206,21</b>
<b>INDIREKTNI</b>		
Administrativno osoblje	171.105,07	22.622,73
Najamnina i režije	51.730,43	6.839,56
Komunikacijski troškovi	21.803,13	2.882,71
Administrativni troškovi	54.608,47	7.220,08
Ostali uredski troškovi	20.094,08	2.656,75
<b>UKUPNO</b>	<b>319.341,18</b>	<b>42.221,83</b>
<b>OPREMA</b>	<b>15.303,00</b>	<b>2.023,29</b>
<b>ORGANIZACIJSKI RAZVOJ</b>	<b>39.554,39</b>	<b>5.229,70</b>
<b>UKUPNI TROŠKOVI</b>	<b>1.623.721,54</b>	<b>214.681,03</b>



Veljača, 2004.

